

6. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 р. № 4765-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 15. Ст. 99.

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ В УКРАЇНІ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Мартинюк О. В.^{1*}, Гайду С. В.²

^{1,2}*Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)*

*e-mail: o.martynyuk@donnu.edu.ua

Проблема захисту прав і свобод людини та громадянина наразі є однією з ключових в Україні, а в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності, оскільки нормальне функціонування суспільства та держави стає неможливим. У майбутньому (у поствоєнний період) одним із викликів для нашої держави стане питання розробки та впровадження ефективного правового механізму для реалізації захисту прав і свобод людини та громадянина. Відтак задля забезпечення легітимності рішень у справах про міжнародні злочини необхідним вбачається вдосконалення національної судової системи та її адаптації до потреб правосуддя щодо протиправних діянь, вчинених в умовах збройного конфлікту.

Однією з моделей, що можуть бути застосовані для належного судового розгляду справ про міжнародні злочини, є створення Спеціалізованого суду. Відповідно до Висновку № 15 (2012) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про спеціалізацію суддів створення Спеціалізованого суду є виправданим лише за умови, що це сприяє покращенню адміністрування судочинства. Такий підхід може бути сприятливим для забезпечення високої якості як судових процесів, так і самих судових рішень [1].

До проблем, які можуть бути вирішені утворенням Спеціалізованого суду, належать: по-перше, порушення розумності строків судового розгляду; по-друге, недостатня мотивація рішень; по-третє, накладення непропорційного покарання; по-четверте, неправильна кваліфікація діянь обвинуваченого тощо.

Беззаперечною уявляється теза про те, що розгляд суддями справ про міжнародні злочини вимагає глибоких знань як з міжнародного публічного права загалом, так і окремих його галузей зокрема, а саме міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права, розуміння принципів їх застосування до конкретних обставин справи, а також опрацювання значного масиву практики міжнародних трибуналів та судів.

Модель створення Спеціалізованого суду в певний спосіб може вирішити ці проблеми, залучаючи до розгляду справ експертів-міжнародників. Перевагою цієї моделі, порівняно із запровадженням спеціалізації у судах загальної юрисдикції,

є те, що справи розглядатимуть особи, які вже мають ґрунтовні знання та значний практичний досвід у відповідних галузях права.

До того ж Спеціалізований суд зможе забезпечити послідовність судової практики щодо конкретних категорій справ, що сприятиме формуванню правової визначеності.

Правники висловлюють також пропозицію віднести до підсудності Спеціалізованого суду здійснення судового контролю за дотриманням прав військовополонених, включно з питаннями, пов'язаними з їх обміном, справами про стягнення російських активів та відшкодуванням завданої шкоди в порядку цивільного судочинства, а також справами щодо вчинення воєнних злочинів [2].

До суддівських посад у Спеціалізованому суді можна буде залучити осіб, які вже мають ґрунтовні знання та досвід у потрібних галузях права. Це є перевагою, порівняно з моделлю введення спеціалізації суддів у судах загальної юрисдикції, де суддям доведеться брати участь у навчальних тренінгах. Для більшості з них справи щодо міжнародних злочинів будуть новими і вимагатимуть знань міжнародного гуманітарного та кримінального права, практики міжнародних судів та трибуналів, а також вміння застосовувати ці знання до конкретних обставин справи.

Отже, творення Спеціалізованого суду, по-перше, матиме перевагу в формуванні суддівських колегій, порівняно з наявним розглядом справ у судах загальної юрисдикції. Відповідно до ст. 31 КПК України, кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється суддею одноособово, крім окремих випадків [3].

По-друге, враховуючи складність справ, а також тяжкість злочинів і покарань за них, у процесуальному законодавстві можна передбачити, що справи у Спеціалізованому суді розглядатимуться колегією з трьох суддів. Це сприятиме забезпеченню ефективного розгляду справи та ухваленню якісного судового рішення. Отже, Спеціалізований суд, а також його апеляційні палати могли б розглядати справи в колегіях з трьох суддів.

По-третє, перевагою створення окремого суду є те, що завдяки більшій компетентності суддів та оптимальному навантаженню справами, розгляд справ буде швидким та ефективним. Це забезпечить право обвинувачених на справедливий суд та врахування інтересів потерпілих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Висновок № 15 Консультативної ради європейських суддів про спеціалізацію суддів. *KPCC*. 6 листопада 2012 року. URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-15-2012-on-the-specialisation-of-judges-/16806a1fc2>
2. Котельва К. Про створення в Україні Вищого спеціалізованого воєнного суду. *JustTalk*. 20.02.2023. URL: <https://justtalk.com.ua/post/pro-stvorennya-v-ukraini-vischogo-spetsializovanogo-voennogo-sudu>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>